

1

Nivo aplikacije

- Principi protokola nivoa aplikacije
- Web i HTTP
- FTP
- Elektronska pošta na Internetu (SMTP, POP3, IMAP)
- DNS
- P2P
- Video streaming i CDN

2: Nivo aplikacije

2

2

Primjeri mrežnih aplikacija

- E-mail
- Web
- *Instant messaging*
- *Remote login*
- *P2P file sharing*
- *Multi-user mrežne igre*
- *Streaming stored video klipovi* (Netflix, Hulu, YouTube,...)
- Internet telefon
- *Real-time video konferencija*
- *Grid computing*
- Društvene mreže
- *Cloud computing*
- *Fog computing*

2: Nivo aplikacije 3

3

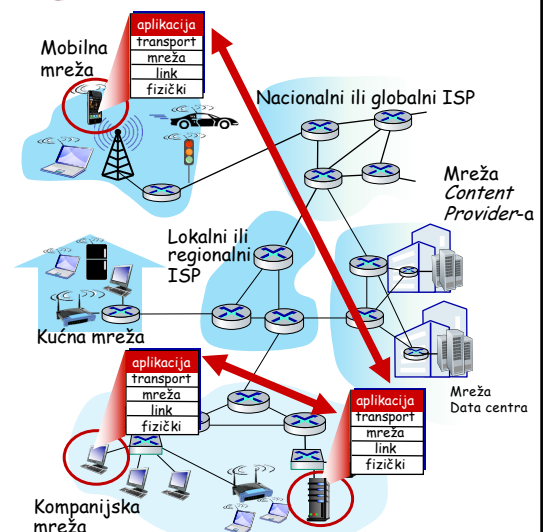
Kreiranje mrežne aplikacije

Pisanje programa koji

- se izvršavaju na različitim krajnjim sistemima i
- komuniciraju preko mreže.
- Na primjer web server softver komunicira sa web browser softverom

Softver se ne piše za uređaje na kičmi mreže

- mrežni uređaji na kičmi uglavnom ne funkcionišu na nivou aplikacije
- ovakav dizajn dozvoljava brzi razvoj aplikacija

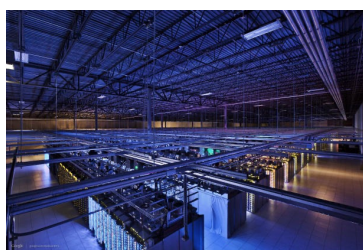

2: Nivo aplikacije 4

4

Google Data Centri

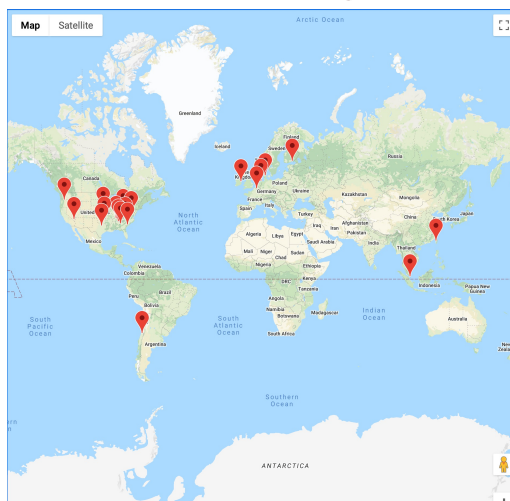
- ❑ Procijenjena cijena jednog data centra: stotine miliona \$
- ❑ Google je svake godine potroši nekoliko milijardi \$ u razvoj data centara
- ❑ Svaki data centar troši stotine MW električne energije

2: Nivo aplikacije 5

5

Google Data Centri

<http://www.google.com/about/datacenters/inside/locations/index.html>

2: Nivo aplikacije 6

6

Komuniciranje procesa

Proces: program koji se izvršava na hostu.

- U samom hostu, dva procesa komuniciraju na bazi inter procesne komunikacije (definisane u OS).
- Proces na različitim hostovima komuniciraju razmjenom poruka

Klijentski proces: proces koji inicijalizuje komunikaciju

Serverski proces: proces koji čeka da bude kontaktiran

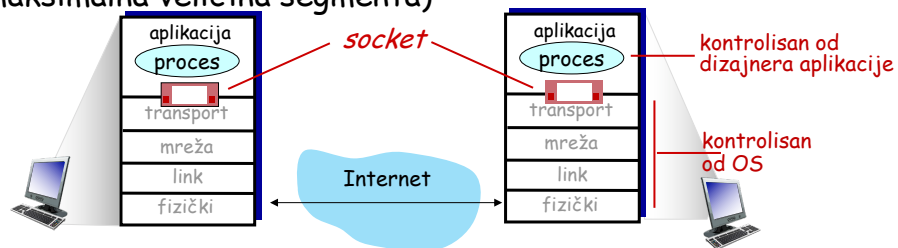
Aplikacije sa P2P arhitekturom imaju i klijent i server procese

2: Nivo aplikacije 7

7

Soketi

- Proces šalje/prima poruke preko svog *socket*-a
- *Socket* je analogan vratima
 - Proces šalje poruke preko *socket*-a
 - proces koji šalje se oslanja na transportnu infrastrukturu na drugoj strani vrata koja prenosi poruku do *socket*-a prijemnog procesa
- API: (1) izbor transportnog protokola; (2) mogućnost specificiranja nekoliko parametara (maksimalna veličina bafera i maksimalna veličina segmenta)

2: Nivo aplikacije 8

8

Adresiranje

- Za proces koji prima poruke, mora postojati identifikator
- Svaki host ima jedinstvenu 32 bitnu IP adresu
- Komanda ipconfig...
- P: Da li je IP adresa hosta na kojem se proces izvršava dovoljna za identifikaciju procesa?
- Identifikator uključuje i IP adresu i broj porta vezan za proces na hostu.
- Primjer brojeva porta:
 - HTTP server: 80
 - Mail server: 25
- VIŠE KASNIJE

○: Ne, mnogi procesi se mogu izvršavati na istom hostu

2: Nivo aplikacije 9

9

Protokol nivoa aplikacije definiše

- Tipove poruka koje se razmjenjuju, npr., zahtjevi & poruke odgovora
- Tipove sintaksi poruka: koja su polja & kako su odvojena
- Semantiku polja, odnosno značenje informacija u poljima
- Pravila vezana kada i kako se šalju poruke i na koji način se odgovara na njih
- Javni (*public*) protokoli:
 - Definisani u RFC-ovima
 - Dozvoljavaju interoperabilnost
 - HTTP, SMTP, FTP,...
- Privatni (*proprietary*) protokoli:
 - Skype, Viber,...

2: Nivo aplikacije 10

10

Koji transportni servisi su potrebni aplikacijama?

Gubici podataka

- Neke aplikacije (audio) mogu tolerisati određeni nivo gubitaka
- Druge aplikacije (file transfer, telnet) zahtijevaju 100% pouzdani transfer podataka

Vrijeme

- Neke aplikacije (Internet telefonija, interaktivne igre) zahtijevaju malo kašnjenje

Brzina prenosa

- Neke aplikacije (multimedija) zahtijevaju preciziranje minimalne dostupne brzine prenosa
- Druge aplikacije ("elastične aplikacije") koriste onoliko opsega koliko mogu dobiti

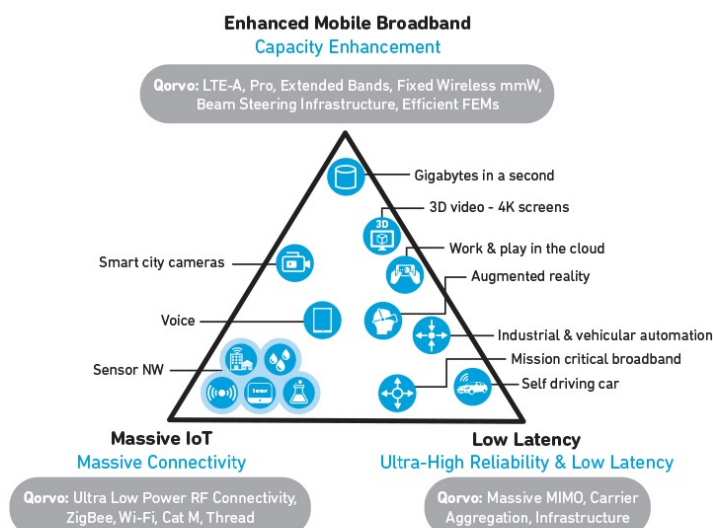
Zaštita

- Enkripcija, integritet podataka, ...

Transportni servisni zahjevi zajednički za sve aplikacije

Aplikacija	Gubici	Brzina prenosa	Vrem. osjet.
<i>File transfer</i>	bez	elastičan	ne
E-mail	bez	elastičan	ne
Web dokumenti	bez	elastičan	ne
<i>Real-time</i> audio/video	tolerantne	audio: 5kb/s-1Mb/s video:10kb/s-5Mb/s	da, 10-ak ms
<i>Streaming</i> audio/video	tolerantne	isti kao <i>real-time</i>	da, nekoliko s
Interaktivne igre	tolerantne	nekoliko kb/s i više	da, 10-ak ms
<i>Text messaging</i>	bez	elastičan	da i ne

"5G trougao"

(Source: Qorvo, Inc., from ITU-R IMT 2020 requirements)

2: Nivo aplikacije 13

13

Servisi transportnih protokola Interneta

TCP servisi:

- ❑ konektivnost: uspostavljanje komunikacije se zahtijeva između klijentskih i serverskih procesa
- ❑ pouzdani transport između procesa slanja i prijema
- ❑ kontrola protoka: pošiljalac ne smije da "zaguši" prijemnik
- ❑ kontrola zagušenja: usporava pošiljaoca kada je mreža zagušena
- ❑ Ne obezbjeđuje: tajming, garantovanje minimalnog opsega, zaštitu

UDP servisi:

- ❑ Nepouzdana prenos podataka između procesa slanja i prijema
- ❑ Ne obezbjeđuje: uspostavljanje veze, pozdanoost, kontrolu protoka, kontrolu zagušenju, tajming, garantovani opseg, zaštitu

Zašto oba? Zašto UDP?

2: Nivo aplikacije 14

14

Internet aplikacije: aplikacija, transportni protokoli

Aplikacija	Protokol nivoa aplikacije	Transportni protokol
e-mail	SMTP [RFC 2821]	TCP
Udaljeni terminal	Telnet [RFC 854]	TCP
Web	HTTP1.1 [RFC 7320]	TCP
File transfer	FTP [RFC 959]	TCP
Streaming multimedija	HTTP (e.g., YouTube), DASH	TCP
Internet telefonija	SIP, RTP, proprietary (e.g., Skype)	TCP ili UDP
Interaktivne igre	WOW, FPS	UDP ili TCP

2: Nivo aplikacije 15

15

Zaštita i TCP

TCP & UDP

- ❑ Nemaju enkripciju
- ❑ Tekstualne poruke se prenose bez zaštite preko Interneta

Transport Layer Security (TLS)

- ❑ Omogućava enkripciju TCP konekcije
- ❑ Čuva integritet podataka
- ❑ Obezbeđuje autorizacija od kraja do kraja

TLS je na nivou aplikacije

- ❑ Aplikacije koriste TLS biblioteke
- ❑ Tekst koji se šalje preko *socket-a* na Internet je enkriptovan

2: Nivo aplikacije 16

16

Web i HTTP

Termini

- Web stranica se sastoji od objekata, koji se mogu nalaziti na različitim serverima
- Objekat može biti HTML fajl, JPEG slika, Java "applet", audio fajl,...
- Web stranica se sastoji od osnovnog HTML-fajla koji sadrži više referenci objekata adresiranih pomoću URL (*Uniform Resource Locators*)

http://www.cftmn.ac.me/index.html

ime hosta ime puta

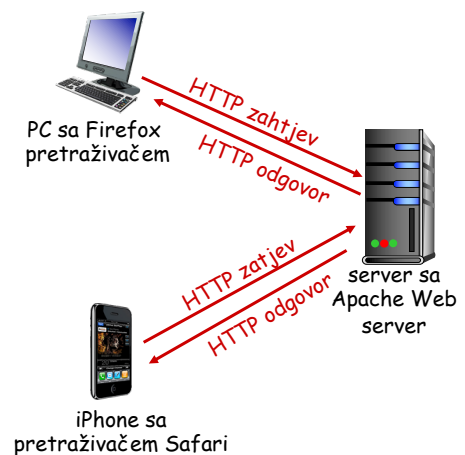
2: Nivo aplikacije 17

17

Pregled HTTP-a

HTTP (*HyperText Transfer Protocol*)

- Protokol nivoa aplikacije Web aplikacije
- klijent/server model
 - klijent: Web *browser* koji zahtijeva, prima, prikazuje Web objekte
 - server: Web server šalje objekte kao odgovor na zahtjeve Web *browser*-a

2: Nivo aplikacije 18

18

Pregled HTTP-a (nastavak)

Koristi TCP:

- ❑ klijent inicijalizuje TCP konekciju (kreira *socket*) prema serveru na portu 80
- ❑ server prihvata TCP konekciju sa klijentom
- ❑ HTTP poruke zahtjeva i poruke odgovora (poruke protokola nivoa aplikacije) se razmjenjuju između *browser-a* (HTTP klijent) i *Web servera* (HTTP server)
- ❑ TCP konekcija se zatvara

HTTP je *stateless*

- ❑ server ne čuva informacije o prethodnim korisnikovim zahtjevima (ne raspoznaje korisnike)

Pored toga

Protokoli koji nadziru stanje su kompleksni!

- ❑ Ranije stanje mora biti nadzirano
- ❑ ako server/klijent "padne", njihovi uvidi u "stanje" mogu biti inkonzistentni, moraju biti ponovo razmotreni

2: Nivo aplikacije

19

19

HTTP konekcije

Neperzistentni (neistrajni) HTTP

- ❑ Najviše jedan objekat se šalje preko TCP konekcije.
- ❑ Povlačenje više objekata podrazumijeva otvaranje više konekcija

Perzistentni HTTP

- ❑ Više objekata može biti poslato preko jedne TCP konekcije između klijenta i servera.

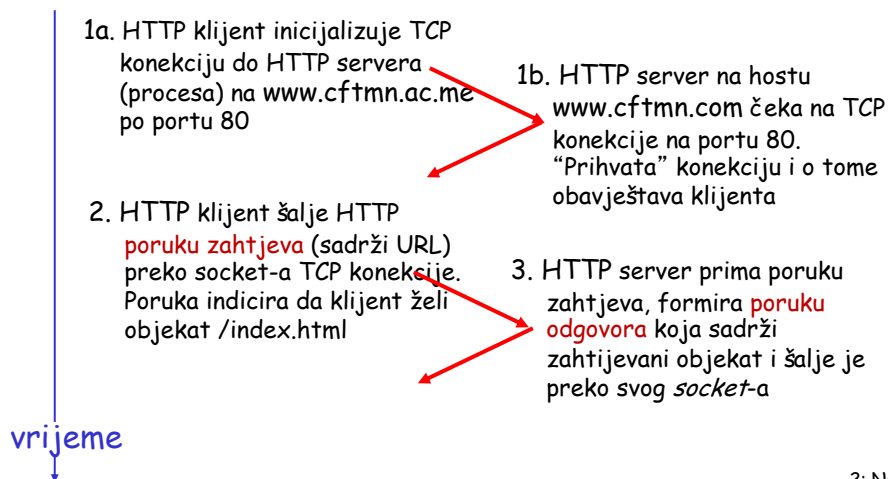
2: Nivo aplikacije

20

20

Neperzistentni HTTP

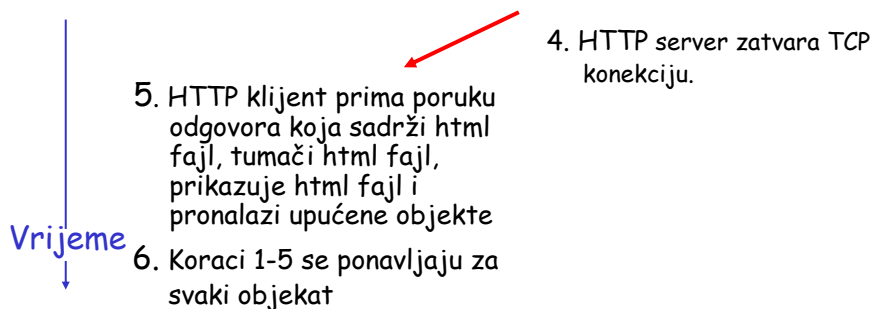
Neka korisnik unese sledeći URL
`http://www.cftmn.ac.me/index.html`

2: Nivo aplikacije 21

21

Neperzistentni HTTP(nastavak)

2: Nivo aplikacije 22

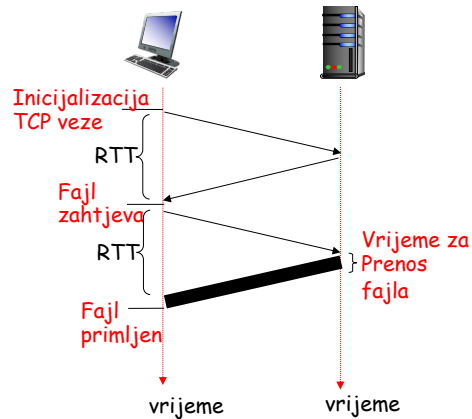
22

Modelovanje vremena odgovora

Definicija RTT (Round Trip Time):
vrijeme prenosa malog paketa od izvora do destinacije i nazad.

Vrijeme odgovora:

- RTT za inicijalizaciju TCP veze
 - RTT za slanje HTTP poruke zahtjeva i prijem prvih nekoliko bajtova HTTP poruke odgovora
 - Vrijeme prenosa fajla
- 2RTT+vrijeme prenosa fajla

2: Nivo aplikacije 23

23

Perzistentni HTTP (HTTP1.1)

Problemi neperzistentnog HTTP:

- Zahtjeva 2 RTT po objektu
- Operativni sistem mora pratiti i dodijeliti resurse hosta za svaku TCP vezu
- Problem je što *browser*-i često otvaraju paralelne TCP veze za povlačenje zahtijevanih objekata

Perzistentni HTTP 1.1

- Server zadržava vezu otvorenu nakon slanja poruke odgovora
- Sekvencijalne HTTP poruke između istog klijent/servera se šalju istom vezom
- Klijent šalje poruke zahtjeva odmah po dobijanju referenci objekata
- Potrebno po jedan RTT za svaki referencirani objekat
- Zatvara konekciju poslije određenog vremena neaktivnosti

2: Nivo aplikacije 24

24

HTTP poruka zahtjeva

- Dva tipa HTTP poruka: *zahtjev, odgovor*
- HTTP poruka zahtjeva:
 - ASCII (format čitljiv čovjeku)

Linija zahtjeva
(GET, POST,
HEAD komande)

Linije
zaglavlja

carriage return,
line feed na
početku linije
označavaju kraj zaglavlja

```
GET /index.html HTTP/1.1\r\n
Host: www.cftmn.ac.me\r\n
User-Agent: Mozilla/5.0 (Macintosh; Intel Mac OS X
10.15; rv:80.0) Gecko/20100101 Firefox/80.0 \r\n
Accept: text/html,application/xhtml+xml\r\n
Accept-Language: en-us,en;q=0.5\r\n
Accept-Encoding: gzip,deflate\r\n
Connection: keep-alive\r\n
\r\n
```

carriage return karakter
line-feed karakter

2: Nivo aplikacije 25

25

Tipovi zahtjeva

POST:

- Web stranice često sadrže forme za unos podataka
- Podaci koje je unio korisnik se šalju od klijenta server u tijelu HTTP POST poruke zahtjeva

GET:

- Služi za povlačenje objekata sa servera
- Koristi se i za slanje korisnikovih podataka u sklopu URL polja HTTP GET poruke zahtjeva (poslije simbola '?'):

www.google.com/animalsearch?monkeys&banana

HEAD:

- Zahtjeva samo zaglavlje koja se šalju ako je specificirani URL zahtijevan GET porukom

PUT:

- *Upload*-uje novi fajl (objekat) na server
- U potpunosti mijenja fajl koji postoji na specificiranom URL-u sa sadržajem u tijelu HTTP PUT poruke zahtjeva

2: Nivo aplikacije 26

26

HTTP poruka odgovora

Statusna linija (protokol,
statusni kod, statusna fraza)

Linije
zaglavlja

```
HTTP/1.1 200 OK\r\n
Date: Tue, 08 Sep 2020 00:53:20 GMT
Server: Apache/2.4.6 (CentOS) OpenSSL/1.0.2k-fips PHP/7.4.9
      mod_perl/2.0.11 Perl/v5.16.3
Last-Modified: Tue, 01 Mar 2016 18:57:50 GMT
ETag: "a5b-52d015789ee9e"
Accept-Ranges: bytes
Content-Length: 2651
Content-Type: text/html; charset=UTF-8
\r\n
data data data data data ...
```

podaci, npr.,
zahtijevani
HTML fajl

2: Nivo aplikacije

27

27

HTTP kodovi statusnog odgovora

Nalaze se u statusnoj liniji u serverove poruke odgovora.

Nekoliko primjera kodova statusa i odgovarajućih poruka:

200 OK

- Zahtjev uspješan, zahtijevani objekat se nalazi u poruci

301 Moved Permanently

- Zahtijevani objekat preseljen, nova lokacija specificirana u poruci (Lokacija:)

400 Bad Request

- Server ne razumije poruku zahtijeva

404 Not Found

- Zahtijevani dokument nije pronađen na ovom serveru

505 HTTP Version Not Supported

<https://www.w3.org/Protocols/rfc2616/rfc2616-sec10.html>

2: Nivo aplikacije

28

28

Cookies: vode računa o "stanju" (RFC 6265)

Mnogi Web sajtovi koriste *cookies*

Četiri komponente:

- 1) **Liniya zaglavlja *Set-cookie*** u HTTP poruci odgovora
- 2) **Liniya zaglavlja *Cookie*** u HTTP poruci zahtjeva
- 3) ***Cookie* fajl** se čuva na korisnikovom hostu i održava se od strane korisnikovog browser-a
- 4) Baza **podataka** na Web sajtu

Primjer:

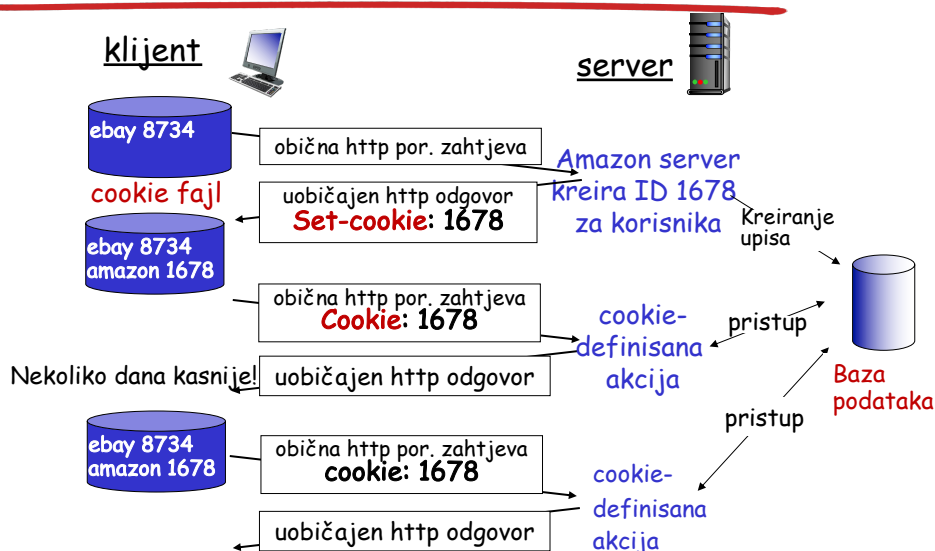
- Neko pristupa Internetu uvijek preko istog PC-a
- Posjećuje specifične *e-commerce* sajtove po prvi put
- Kada inicijalni HTTP zahtjevi dođu na sajt, sajt kreira jedinstveni ID i kreira odgovarajuću informaciju u bazi podataka za ID

<https://tools.ietf.org/html/rfc6265>

2: Nivo aplikacije 29

29

Cookies: vode računa o "stanju" (nastavak)

2: Nivo aplikacije 30

30

Cookies: vode računa o “stanju” (nastavak)

Šta *cookies* donose?

- ❑ autorizaciju
- ❑ *shopping cards*
- ❑ preporuke
- ❑ stanje korisnikove sesije (Web e-mail)

Cookies i privatnost:

Pored toga

- ❑ *Cookies* dozvoljavaju vlasniku sajtu da dosta nauči o korisniku
- ❑ Korisnici mogu dostaviti imena i kontakt podatke
- ❑ Web pretraživači koriste *cookies* da nauče više o korisnicima
- ❑ Kompanije dobijaju dodatne informacije preko weba

2: Nivo aplikacije

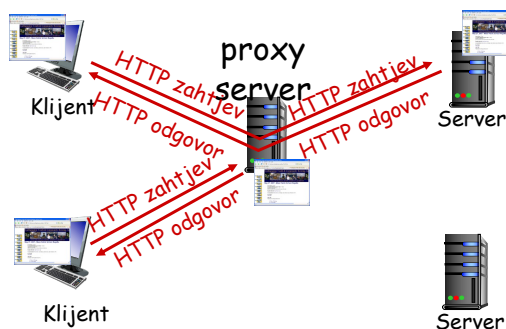
31

31

Web caches (proxy serveri)

Cilj: zadovoljenje klijentovog zahtjeva bez uključivanja originalnog servera

- ❑ Korisnik *setuje browser*: Web pristup preko *proxy* servera
- ❑ *browser* šalje sve HTTP zahtjeve *proxy* serveru
 - objekat u *proxy*-u: *proxy* šalje objekat *browser*-u
 - Ako objekat nije na *proxy*-u, *proxy* zahtijeva objekat od željenog servera i nakon dobijanja ga prosleđuje klijentu

<https://tools.ietf.org/html/rfc7234>

2: Nivo aplikacije

32

32

Više o proxy serveru

- Proxy server radi i kao klijent i kao server
- Tipično proxy instalira ISP (univerzitet, kompanija, rezidencijalni ISP)

Zašto proxy server?

- Smanjuje vrijeme odziva na zahtjev.
- Smanjuje saobraćaj na linku institucije prema Internetu.
- Internet sa proxy serverom omogućava "slabim" provajderima sadržaja efikasniju predaju sadržaja

Primjer:

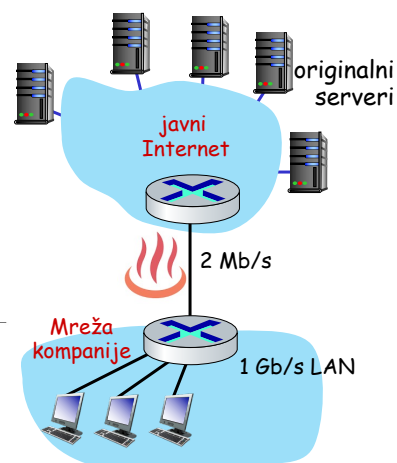
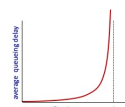
Pretpostavke:

- Srednja veličina objekta: 100000 bita
- Srednji broj zahtjeva prema željenim serverima: 19 zahtjeva/s
- Srednja brzina : 1.9Mb/s
- RTT od rutera institucije do željenog servera: 2s
- Brzina na pristupnom linku: 2Mb/s

Posledice:

- Iskorišćenje LAN-a: 0.19%
- Iskorišćenje pristupnog linka = 95%
- Ukupno kašnjenje = kašnjenje na Internetu + kašnjenje u pristupu + LAN kašnjenje
= 2s + minuti + ms

problem: veliko kašnjenje uslijed baferovanja!

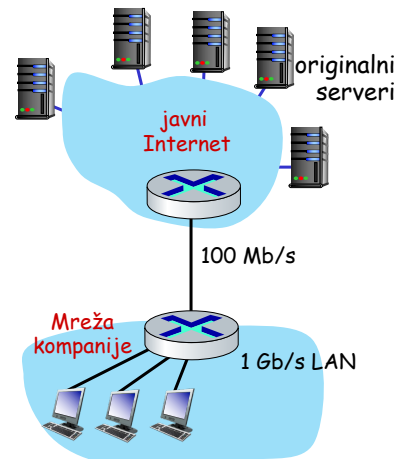
Primjer: brži pristupni link

Pretpostavke:

- Srednja veličina objekta: 100000 bita
- Srednji broj zahtjeva: 19 zahtjeva/s
- Srednja brzina: 1.9Mb/s
- RTT od rutera institucije do željenog servera: 2s
- Brzina pristupnog linka: 100Mb/s

Posledice:

- Iskorišćenje LAN-a: 0.19%
- Iskorišćenje linka= 1.9%
- Ukupno kašnjenje= Internet kašnjenje + pristupno kašnjenje+ LAN kašnjenje
= 2s + ms + ms

Troškovi: povećanje brzine pristupa je skupo!

2: Nivo aplikacije 35

35

Primjer: Lokalni proxy

Pretpostavke:

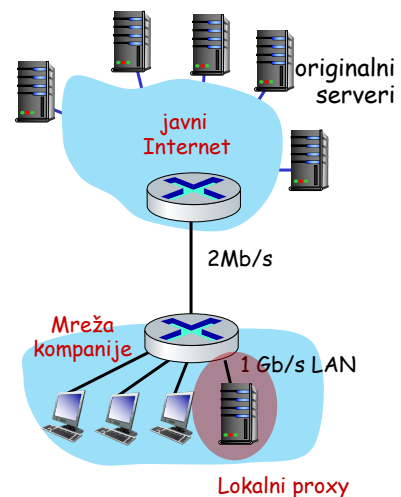
- Srednja veličina objekta: 100000 bita
- Srednja brzina zahtjeva: 19 zahtjeva/s
- Srednja brzina: 1.9Mb/s
- RTT od rutera institucije do željenog servera: 2s
- Brzina pristupa: 2Mb/s

Posledice:

- Iskorišćenje LAN-a: 0.19%
- Iskorišćenje pristupnog linka= ?
- Ukupno kašnjenje= ?

Kako izračunati iskorišćenje i kašnjenje?

Troškovi: proxy nije skup!

Nivo aplikacije 36

36

Primjer: Lokalni proxy

Izračunavanje iskorišćenja i kašnjenja:

- Neka je vjerovatnoća pogađanja 0.4
 - 40% zahtjeva se posluži na proxy serveru, 60% zahtjeva na željenom Internet serveru

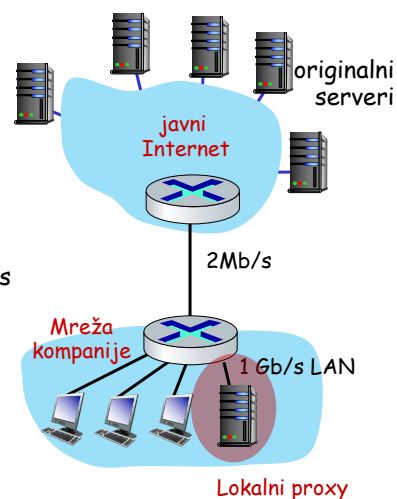
Iskorišćenje pristupnog linka:

- 60% zahtjeva koristi pristupni link
- Brzina prenosa preko pristupnog linka = $0.6 * 1.9 \text{ Mb/s} = 1.14 \text{ Mb/s}$
- iskorišćenje = $1.14 / 2 = .57$

Ukupno kašnjenje

$$\begin{aligned}
 &= 0.6 * (\text{kašnjenje od željenih servera}) + 0.4 * \\
 & \quad (\text{kašnjenje do proxy servera}) \\
 &= 0.6 (2.0) + 0.4 (\sim \text{ms}) \\
 &= \sim 1.2 \text{ s}
 \end{aligned}$$

Manje nego pristupni link od 100Mb/s

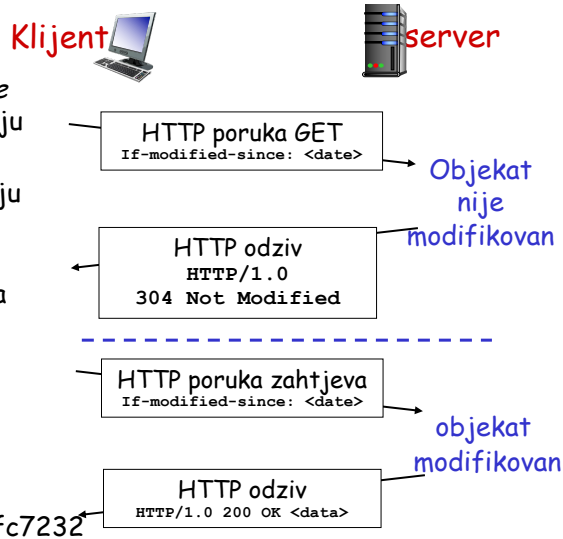

2: Nivo aplikacije 37

37

Conditional GET

- Cilj: ne slati objekat ako *cache* ima *up-to-date* sačuvanu verziju
- klijent: specificira datum čuvanja kopije u HTTP zaglavlju
`If-modified-since: <date>`
- server: odgovor ne sadrži objekat ako je sačuvana kopija *up-to-date*:
`HTTP/1.0 304 Not Modified`

<https://tools.ietf.org/html/rfc7232>

2: Nivo aplikacije 38

38

HTTP/2

Cilj: smanjiti kašnjenje u slučaju više objektnih zahtjeva

HTTP 1.1: uvodi više, pipeline GET poruka preko jedne TCP konekcije

- ❑ server odgovara *redosledno* (FCFS: *first-come-first-served*) na GET zahtjeve
- ❑ zbog FCFS može se desiti da mali objekat mora da čeka prenos iza velikog objekta, odnosno da doživi HOL (*head-of-line*) blokiranje
- ❑ Oporavak od gubitaka (retransmisija izgubljenog TCP segmenta) usporava prenos objekata

2: Nivo aplikacije 39

39

HTTP/2

Cilj: smanjiti kašnjenje u slučaju više objektnih zahtjeva

HTTP/2: [RFC 7540, 2015] povećava fleksibilnost servera prilikom slanja objekata klijentu:

- ❑ Poruke zahtjeva, statusni kodovi, većina polja zaglavlja su istovjetna kao kod HTTP 1.1
- ❑ Redosled slanja zahtijevanih objekata je baziran na prioritetima koje je definisao klijent (ne mora biti FCFS)
- ❑ Omogućava *slanje* nezahijevanih objekata klijentu
- ❑ Dijeli objekte na frejmove, raspoređuje frejmove radi smanjenja HOL blokiranja

3: Nivo aplikacije 40

40

HTTP/3

HTTP/2 funkcioniše preko jedne TCP konekcije:

- ❑ Oporavak od gubitka paketa i dalje usporava prenos objekata
 - ❑ Kao i kod HTTP 1.1, *browser*-i otvaraju više paralelnih TCP konekcija radi smanjenja usporavanja i povećanja propusnosti
- ❑ Nema zaštite korišćenjem obične TCP konekcije

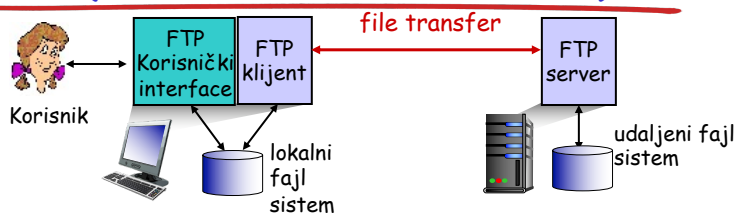
HTTP/3:

- ❑ Više pipeline prenosa preko UDP protokola (QUIC)
- ❑ Ima zaštitu ugrađenu u QUIC protokolu

3: Nivo aplikacije 43

43

FTP (File Transfer Protocol)

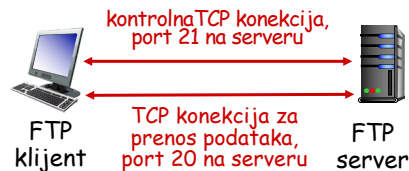
- ❑ transfer fajla od/do udaljenog hosta
- ❑ klijent/server model
 - klijent: strana koja inicijalizuje prenos (ili od/do udaljenog hosta)
 - server: udaljeni host
- ❑ ftp: RFC 959
- ❑ ftp server: port 21

2: Nivo aplikacije 44

44

FTP: kontrolna veza i veze za prenos podataka

- FTP klijent kontaktira FTP server na port 21, definišući TCP kao transportni protokol
- Klijent dobija zahtjev od servera za autorizacijom preko **kontrolne TCP konekcije**
- Klijent pregleda udaljene direktorijume slanjem komandi preko kontrolne TCP konekcije
- Kada server primi komandu za prenos fajla, server otvara **TCP konekciju za prenos podataka** do klijenta (port 20)
- Poslije slanja jednog fajla server zatvara TCP konekciju za prenos podataka.

- Server otvara drugu TCP vezu podataka za prenos drugog fajla.
- Kontrola veze: *out of band*
- FTP server nadzire stanje konekcije: trenutni direktorijum, ranija identifikacija (*statefull*)

2: Nivo aplikacije 45

45

FTP komande i odgovori

Komande:

- Komande se šalju kao 7 bitni ASCII tekst preko kontrolne TCP konekcije, identično kao HTTP.
- `USER ime`
- `PASS lozinka`
- `LIST` vraća spisak fajlova u direktorijumu
- `RETR imefajla` povlači fajl
- `STOR imefajla` smješta fajl na udaljeni host

Odgovori

- Odgovori sadrže statusne kodove i fraze (kao u HTTP)
- `331 Username OK, password required`
- `125 data connection already open; transfer starting`
- `425 Can't open data connection`
- `452 Error writing file`

2: Nivo aplikacije 46

46

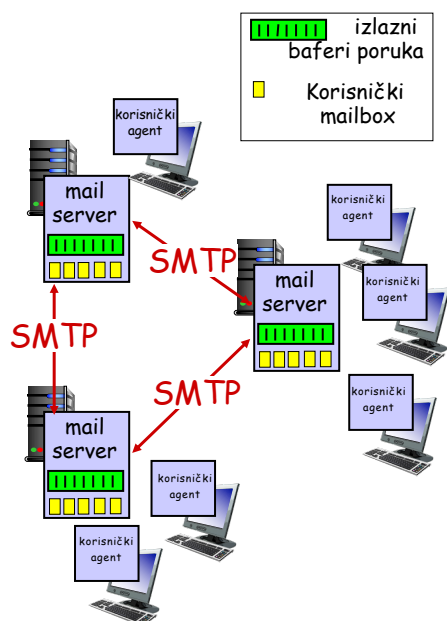
Elektronska Pošta

Tri glavne komponente:

- korisnički agenti
- mail serveri
- SMTP (*Simple Mail Transfer Protocol*)

Korisnički Agent

- mail reader
- sastavljanje, editovanje i čitanje mail poruka
- Outlook, iPhone mail client, ...
- odlazne, dolazne poruke se čuvaju na hostu

2: Nivo aplikacije 47

47

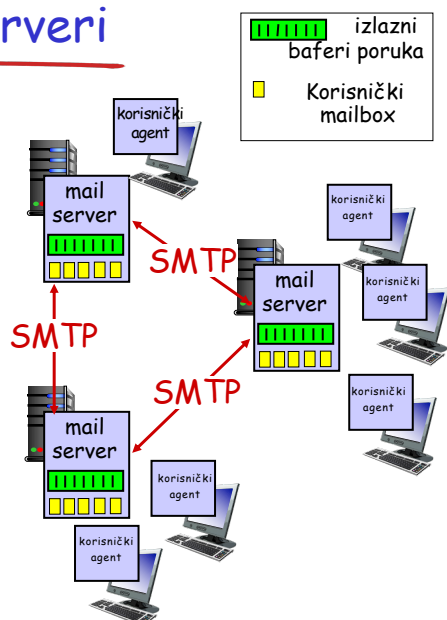
Elektronska Pošta: mail serveri

Mail Serveri

- Mailbox sadrži dolazne poruke korisnika
- Red čekanja odlaznih poruka koje trebaju da se pošalju

SMTP protokol između mail servera za slanje email poruka

- klijent: slanje mail serveru
- "server": prijem sa mail servera

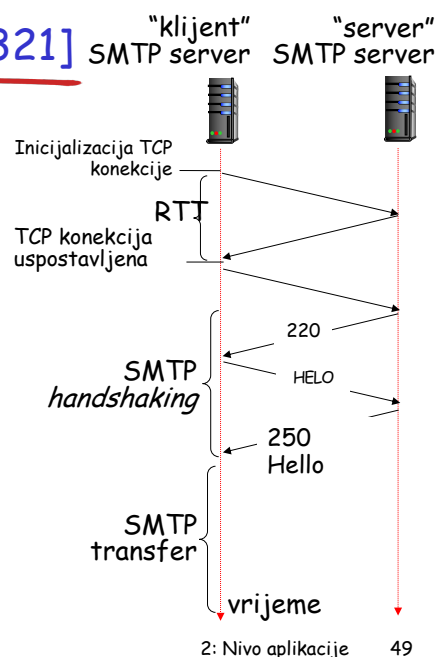
2: Nivo aplikacije 48

48

Elektronska Pošta: SMTP [RFC 5321]

- koristi TCP za pouzdani transfer email poruke od klijenta do servera po portu 25
- direktan transfer: od servera pošiljaoca do servera primaoca
- Tri faze transfera
 - *handshaking* (upoznavanje)
 - prenos poruke
 - zatvaranje
- komanda/odgovor interakcije
 - komande: ASCII tekst
 - odgovor: status kod ili fraza
- Poruke moraju biti u potpunosti 7-bitne ASCII.

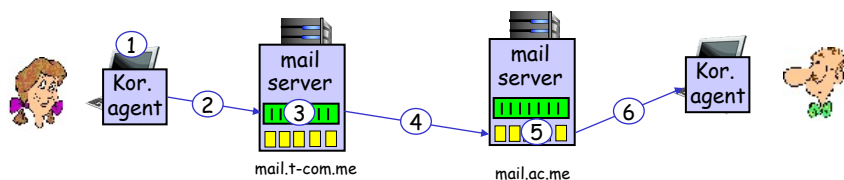
Zašto? Zašto je ovo danas problematično? Što mislite kako je kod HTTP-a?

49

Scenario slanja poruke

- 1) Korisnik A koristi korisnički agent da sastavi poruku i adresira je na korisnikb@ac.me
- 2) Korisnički agent korisnika A šalje poruku njenom mail serveru; poruka se smješta u red čekanja
- 3) Klijentska strana SMTP otvara TCP konekciju sa mail serverom korisnika B
- 4) SMTP klijent šalje poruku korisnika A preko TCP konekcije
- 5) Mail server korisnika B prima poruku i SMTP-ov serverski dio smješta poruku u mailbox Korisnika B
- 6) Korisnik B aktivira svoj korisnički agent da pročita poruku

2: Nivo aplikacije 50

50

Primjer SMTP interakcije

```
S: 220 mail.ac.me
C: HELO mail.t-com.me
S: 250 Hello mail.t-com.me, pleased to meet you
C: MAIL FROM: <korisnika@mail.t-com.com>
S: 250 korisnika@mail.t-com.me... Sender ok
C: RCPT TO: <korisnikb@ac.me>
S: 250 korisnikb@ac.me ... Recipient ok
C: DATA
S: 354 Enter mail, end with "." on a line by itself
C: Do you like ketchup?
C:   How about pickles?
C: .
S: 250 Message accepted for delivery
C: QUIT
S: 221 ac.me closing connection
```

2: Nivo aplikacije 51

51

SMTP: zapažanja

- ❑ SMTP koristi perzistentne TCP konekcije
 - ❑ SMTP zahtijeva poruke koje moraju biti sedmobitnom ASCII formatu
 - ❑ SMTP server koristi CRLF.CRLF da odredi kraj poruke
- Poređenje sa HTTP:
- ❑ HTTP: "pull"
 - ❑ SMTP: "push"
 - ❑ Oba imaju ASCII komande/odgovore, kodove statusa, ali se razlikuju po tijelima poruke.
 - ❑ HTTP: svaki objekat se smješta u sopstvenoj poruci odgovora
 - ❑ SMTP: više objekata se šalje u višedjelnoj (*multipart*) poruci

2: Nivo aplikacije 52

52

Format mail poruke (RFC 5322)

SMTP: protokol za razmjenu email poruka
RFC 5322: **standard za format tekstualnih poruka**

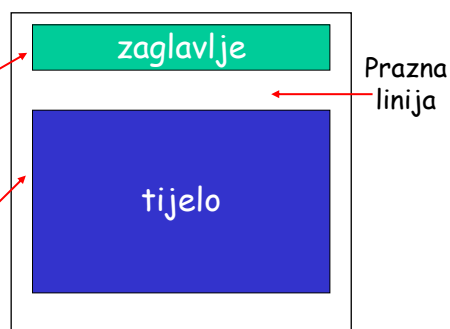
□ Zaglavlja linija, npr.,

- To:
- From:
- Subject:

Različito od SMTP komandi SMTP MAIL FROM, RCPT TO:!

□ tijelo

- poruka, samo ASCII karakteri

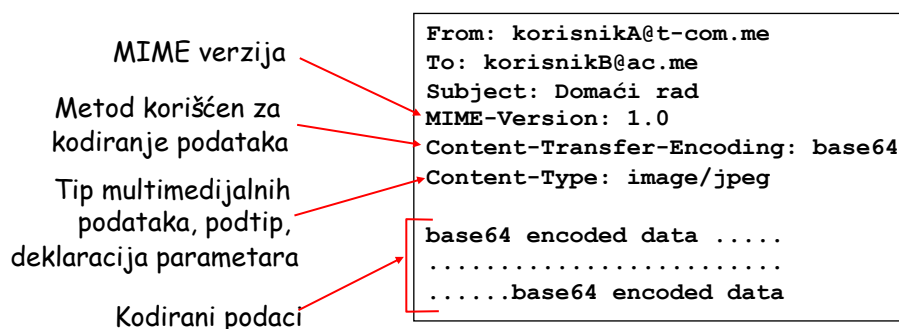

2: Nivo aplikacije 53

53

Format poruke: multimedija

- MIME: multimedia mail extension, RFC 2045, 2046, 2047, 2048, 2049
- Dodatne linije u zaglavlju poruke deklariraju tip MIME sadržaja

2: Nivo aplikacije 54

54

MIME tipovi (Tip sadržaja: tip/podtip; parametri)

Tekst

- Primjeri podtipova: plain, html

Slike

- Primjeri podtipova: jpeg, gif

Audio

- Primjeri podtipova: basic (8-bit mu-law kodiranje), 32kadpcm (32 kb/s kodiranje)

Video

- Primjeri podtipova: mpeg, quicktime

Aplikacije

- Drugi podaci koji moraju biti obrađeni odgovarajućim programom prije "gledanja"
- Primjeri podtipova: msword, octet-stream

2: Nivo aplikacije 55

55

Višedjelni tip

```
From: korisnikA@t-com.me
To: korisnikB@ac.me
Subject: Picture
MIME-Version: 1.0
Content-Type: multipart/mixed; boundary=StartOfNextPart
```

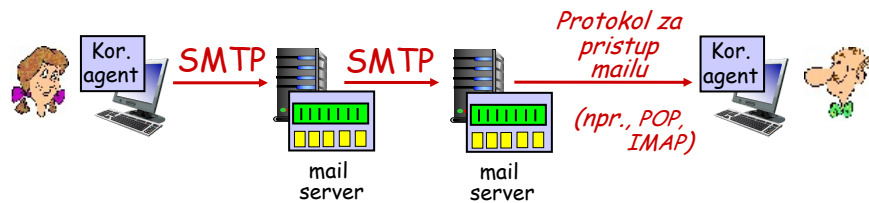
```
--StartOfNextPart
Dear Bob, Please find a picture of me.
--StartOfNextPart
Content-Transfer-Encoding: base64
Content-Type: image/jpeg
base64 encoded data .....
.....base64 encoded data
--StartOfNextPart
Do you want the recipe?
```


2: Nivo aplikacije 56

56

Protokoli Mail pristupa

- SMTP: predaja/smještanje e-mail poruka na serveru primaoca
- **Protokol za pristup mailu: povlačenja e-mail sa servera**
 - POP: Post Office Protocol [RFC 1939]
 - autorizacija (agent <-->server) i povlačenje sadržaja
 - Port 110
 - IMAP: Internet Mail Access Protocol [RFC 3501]
 - Više funkcija (složeniji od POP protokola)
 - Port 143
 - Manipulacija sačuvanim porukama na serveru
 - HTTP: gmail, Hotmail, Yahoo! Mail, nude web interfejs za SMTP slanje poruka i IMAP/POP prijem poruka.

2: Nivo aplikacije 57

57

DNS (Domain Name System)

Ljudi imaju mnogo dokumenata za identifikaciju:

- Ime/prezime, JMBG, broj pasoša,...

Internet hostovi, ruteri:

- IP adresa (32 bita) - koristi se za adresiranje datagrama
- "ime" servera, npr., mail.ac.me - koriste ga ljudi

P: Kako mapirati IP adrese i imena?

Domain Name System:

- **Distribuirana baza podataka** implementirana kao hijerarhija velikog broja **servera imena**
- Protokol nivoa aplikacije
- Hostovi, ruteri, serveri imena komuniciraju radi utvrđivanja imena (adresa/ime translacija)
 - napomena: ključna Internet funkcija, implementirana kao protokol nivoa aplikacije
 - Kompleksnost na "ivici" mreže
- Port 53,
- UDP,
- RFC 1034 i 1035.

2: Nivo aplikacije 58

58

DNS

Zašto ne centralizovani DNS?

- ❑ Jedna tačka otkaza
- ❑ Obim saobraćaja
- ❑ Centralizovana baza podataka
- ❑ Nadzor

Ne odgovara!

- ❑ Comcast DNS serveri: 600 milijardi DNS upita/dnevno
- ❑ Akamai DNS serveri: 2.2 biliona DNS upita/dnevno

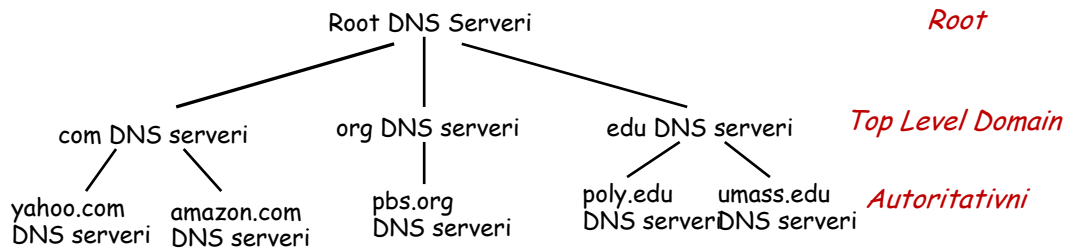
DNS servisi

- ❑ Translacija imena hosta u IP adresu
- ❑ Host *aliasing*
 - Kanonska (www.yahoo.akadns.com) i alias imena (www.yahoo.com)
- ❑ Mail server *aliasing*: "mail.ac.me" u "ac.me"
- ❑ Distribucija opterećenja
 - Replikacija Web servera: setovanje IP adresa za jedno kanoničko ime

2: Nivo aplikacije 59

59

Distribuirana i hijerarhijska baza podataka

Klijent želi IP adresu za "www.amazon.com":

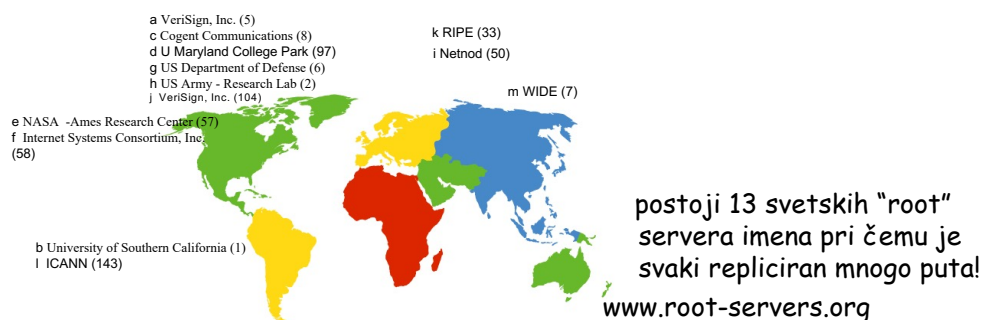
- ❑ Klijent pita root server da mu pronade com DNS server
- ❑ Klijent pita jedan od com DNS servera da pronade amazon.com DNS server
- ❑ Klijent pita amazon.com DNS server da mu pošalje IP adresu www.amazon.com

2: Nivo aplikacije 60

60

DNS: "Root" serveri imena

- Kontaktiraju ih lokalni serveri imena kada ne mogu da pronađu ime
- root server imena:
 - kontaktira autoritativni server imena ako mapiranje nije poznato
 - dobija mapiranje
 - vraća mapiranje lokalnom serveru imena

2: Nivo aplikacije 61

61

TLD i Autorizacioni serveri

- Top-level domain (TLD) server su odgovorni za com, org, net, edu, etc, i sve top-level domene zemalja uk, fr, ca, jp, me...
 - "VeriSign" nadzire servere za com TLD
 - "Educause" za edu TLD
- Autoritativni DNS serveri: DNS serveri organizacije obezbjeđuju mapiranja imena hostova u IP adrese za servere organizacije (npr., Web i mail).
 - Može biti nadziran od strane organizacije ili servis provajdera

2: Nivo aplikacije 62

62

Lokalni DNS

- ❑ Striktno ne pripada hijerarhiji
- ❑ Svaki ISP (rezidencijalni ISP, kompanijski, univerzitet) ima jedan.
 - Još se zove “default DNS”
- ❑ Kada host napravi DNS upit, upit se šalje na njegov lokalni DNS server
 - Ponaša se kao DNS proxy, prosleđuje upite u hijerarhiju.
- ❑ Svaki ISP ima lokalni DNS name server
- ❑ **Kako pronaći sopstveni?**
 - ❑ MacOS: % scutil --dns
 - ❑ Windows: >ipconfig /all

2: Nivo aplikacije 63

63

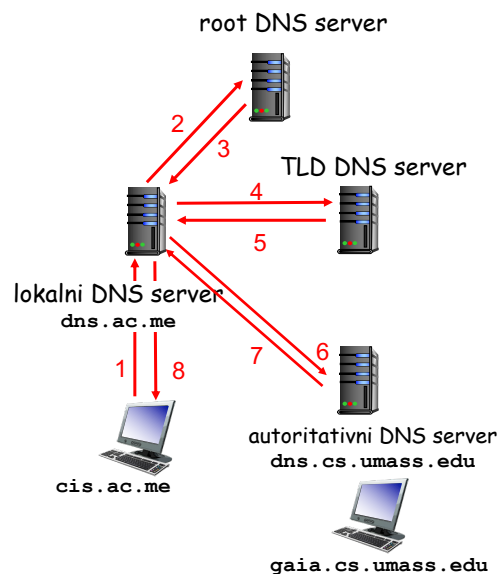
Primjer 1

- ❑ Host `cis.ac.me` želi IP adresu za `gaia.cs.umass.edu`

Iterativni upit:

Kontaktirani server odgovara sa imenom servera kojeg treba kontaktirati

“Neznam ovo ime, ali pitaj ovaj server”

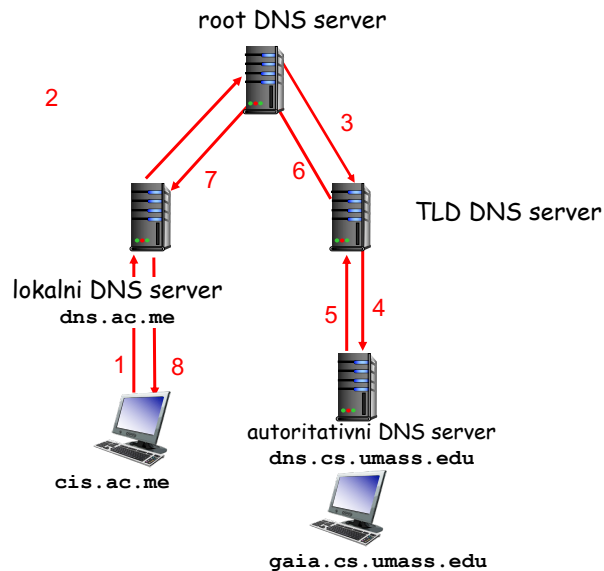
2: Nivo aplikacije 64

64

Primjer 2

Rekurzivni upit:

- Stavlja problem utvrđivanja imena na kontaktirani DNS
- **Veliko opterećenje?**

2: Nivo aplikacije 65

65

DNS: "caching" i "updating"

- Kada server imena definiše mapiranje on ga čuva:
 - Pri čemu se sačuvani podaci posle izvjesnog timeout perioda brišu
 - TLD serveri su tipično sačuvani u lokalnim DNS-ovima
 - Na taj način se root name serveri rijetko posjećuju
- *update/notify* mehanizmi su definisani od IETF za slučaje kada keširani podaci nisu ažurni
 - RFC 2136

2: Nivo aplikacije 66

66

DNS zapisi

DNS:

distribuirana baza podataka koja sadrži zapise resursa (resource records (RR))

RR format: (name, value, type, ttl)

- Type=A
 - name je ime hosta
 - value je IP adresa
- Type=NS
 - name je domen
 - value je IP adresa autoritativnog name servera za ovaj domen
- Type=CNAME
 - name je alias ime nekog "kanoničkog" (stvarnog) imena
 - value je kanoničko ime
 - www.ibm.com je u stvari e2874.x.akamaiedge.net
- Type=MX
 - value je kanonično ime mail servera čiji je name alias ime.

2: Nivo aplikacije 67

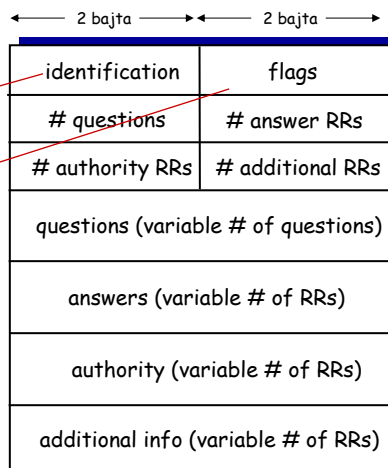
67

DNS protokol, poruke

Upiti i odgovori, imaju isti format

Zaglavlje poruke

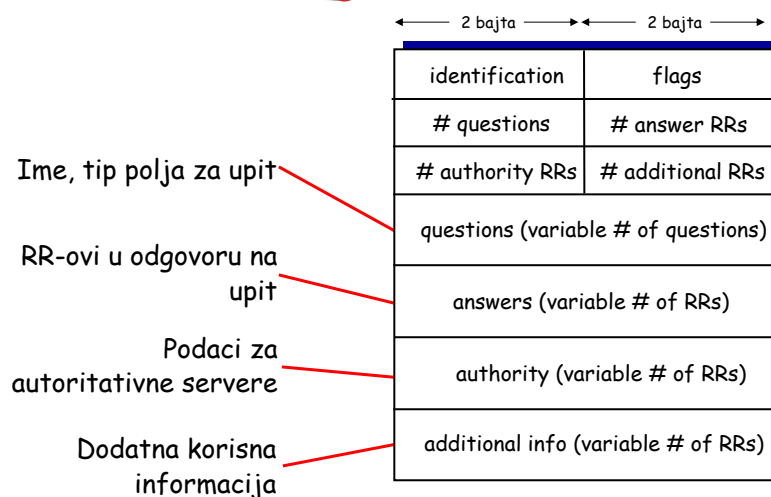
- identifikacija: 16 bitni broj za upit, odgovor na upit koristi isti broj
- oznake:
 - Upit ili odgovor
 - Poželjne rekurzije
 - Dostupne rekurzije
 - Odgovor (broj pojavljivanja tipova)

2: Nivo aplikacije 68

68

DNS protokol, poruke

2: Nivo aplikacije 69

69

Ubacivanje zapisa u DNS

- Primjer: osnovan je novi start up "Network Utopia"
- Registracija imena networkutopia.com u registar (VeriSign)
 - Potrebno je dostaviti registru imena i IP adrese autoritativnog name server (primarnog i sekundarnog)
 - Registar ubacuje dva RR u sve com TLD servere:

(networkutopia.com, dns1.networkutopia.com, NS)
(dns1.networkutopia.com, 212.212.212.1, A)
- Postavlja u autoritativni server Type NS zapis za www.networkutopia.com i Type A zapis za dns1.networkutopia.com
- Kako se može saznati IP adresa nekog Web sajta?
- Kako poslati DNS poruku upita direktno DNS serveru?
 - nslookup komanda sa MSDOS comand prompta
 - Pomoću odgovarajućih sajtova

2: Nivo aplikacije 70

70

Napadi na DNS

DDoS napadi

- ❑ Bombardovanje root servera prekomjernim saobraćajem
 - Neuspješan do sada
 - Filtriranje saobraćaja
 - Lokalni DNS serveri keširaju IP adrese TLD servera, što obezbjeđuje zaobilaznje root servera
- ❑ Bombardovanje TLD servera
 - Mnogo opasnije!

Indirektni napadi

- ❑ Man-in-middle
 - Presrijetanje upita
- ❑ DNS *poisoning*
 - Slanje pogrešnih odgovora povezanih sa DNS serverom, koji se keširaju

Korišćenje DNS za DDoS

- ❑ Slanje upita sa ukradenih IP adresa: cilj je IP
- ❑ Zahtijeva potvrdu

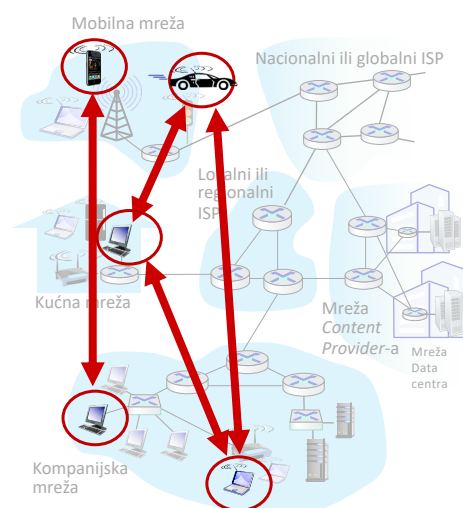
2: Nivo aplikacije

71

71

P2P (Peer-to-peer) arhitektura

- ❑ Server nije uvijek aktivan
- ❑ Krajnji sistemi direktno komuniciraju
- ❑ *Peer*-ovi zahtijevaju servis od drugih *peer*-ova, nudeći za uzvrat servis ostalim *peer*-ovima
 - ❑ Samoskalabilnost jer novi *peer*-ovi donose nove servisne kapacitete ali i zahtjeve
- ❑ *peer* se povremeno povezuje i mijenja IP adresu
 - ❑ Kompleksno upravljanje
- ❑ P2P *file sharing* (BitTorrent), *streaming* (KanKan), VoIP (Skype)

2: Nivo aplikacije

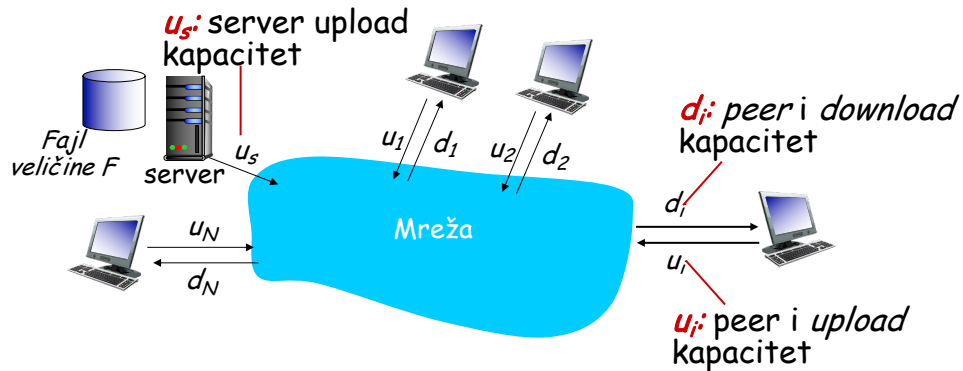
72

72

Distribucija fajla: Klijent-server ili P2P

Za koje vrijeme se file veličine F može distribuirati od servera do N peer-ova?

- upload/download kapaciteti *peer*-ova su limitirani

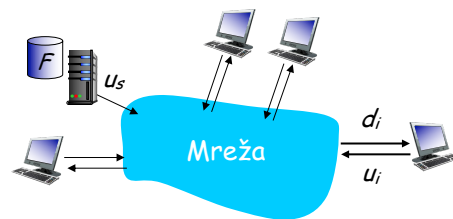
2: Nivo aplikacije

73

73

Vrijeme distribucije fajla: klijent-server

- Server mora sukcesivno poslati N kopija fajla:
 - Vrijeme za slanje jedne kopije: F/u_s
 - Vrijeme za slanje N kopija: NF/u_s
- Svaki klijent mora primiti kopiju fajla
 - d_{min} = min *download* brzina klijenta
 - min vrijeme klijentovog povlačenja fajla je: F/d_{min}

$$D_{c-s} \geq \max\{NF/u_s, F/d_{min}\}$$

Linearno raste sa N

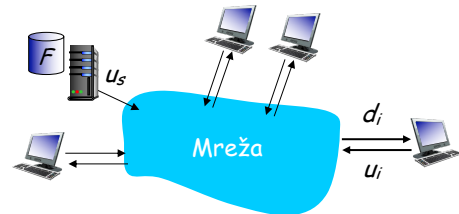
2: Nivo aplikacije

74

74

Vrijeme distribucije fajla: P2P

- Server mora poslati makar jednu kopiju fajla:
 - Vrijeme za slanje fajla: F/u_s
- Svaki klijent mora povući kopiju fajla
 - minimalno vrijeme klijentovog povlačenja fajla: F/d_{min}
- Svi klijenti moraju povući NF bita
 - Maksimalna brzina slanja koja ograničava brzinu povlačenja je $u_s + \sum u_i$

$$D_{P2P} \geq \max\{F/u_s, F/d_{min}, NF/(u_s + \sum u_i)\}$$

Raste linearno sa N ali svaki peer dodaje svoj kapacitet

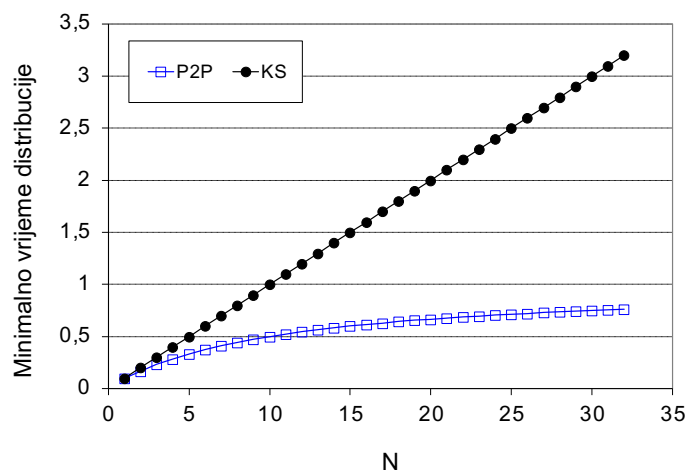
2: Nivo aplikacije

75

75

Jedno poređenje KS i P2P

Klijentova brzina uploada je u , $F/u = 1h$, $u_s = 10u$, $d_{min} \geq u_s$

2: Nivo aplikacije

76

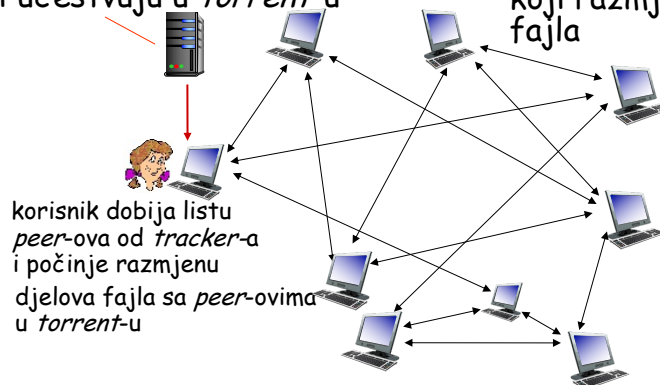
76

P2P distribucija fajla: BitTorrent

- ❑ Fajl se dijeli na djelove (*chunks*) veličine 256kB, 512kB ili 1MB
- ❑ *Peer*-ovi u *torrent*-u šalju/primaju djelove fajla

Tracker: prati *peer*-ove koji učestvuju u *torrent*-u

Torrent: grupa *peer*-ova koji razmjenjuju djelove fajla

korisnik dobija listu *peer*-ova od *tracker*-a i počinje razmjenu djelova fajla sa *peer*-ovima u *torrent*-u

2: Nivo aplikacije

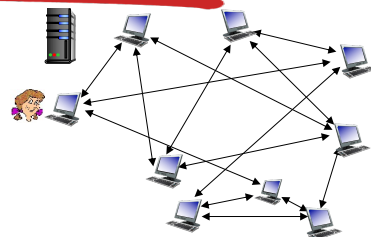
77

77

P2P distribucija fajla: BitTorrent

- ❑ *peer* se pridružuje *torrent*-u:
 - ❑ Nema djelova fajla, ali će ih vremenom prikupiti od ostalih *peer*-ova
 - ❑ Registruje se kod *tracker*-a kako bi dobio listu *peer*-ova i povezuje se na podskup *peer*-ova ("susjedi")

- ❑ dok povlači, *peer* šalje djelove fajla drugim *peer*-ovima
- ❑ *peer* može promijeniti *peer*-ove sa kojim razmjenjuje djelove
- ❑ *peer*-ovi mogu dolaziti i odlaziti
- ❑ Jednom kada *peer* povuče kompletan fajl, može napustiti ili ostati u *torrent*-u

2: Nivo aplikacije

78

78

BitTorrent: zahtijevanje i slanje djelova fajla

Zahtijevanje djelova:

- U bilo kojem trenutku, različiti *peer*-ovi mogu imati različite podskupove djelova fajla
- Periodično *peer* pita svaki drugi *peer* za listu djelova koje posjeduje
- Peer* zahtijeva nedostajuće djelove tražeći prvo one koji su najrjeđi

Slanje djelova:

- Peer* šalje djelove fajla četvorici *peer*-ova koji mu dostavljaju djelove fajla najvećom brzinom
- Drugi *peer*-ovi ne dobijaju djelove
- Svakih 10s se određuje top 4
- svakih 30s: slučajno bira drugi *peer* i počinje da mu šalje djelove fajla
- Pokušava da aktivira novog *peer*-a
- Novi *peer* može ući u njegov top 4

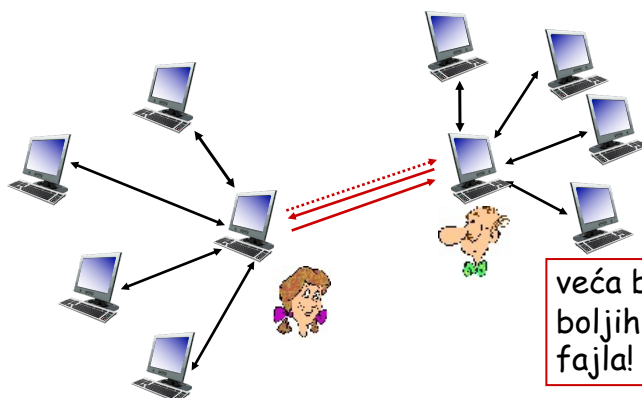
2: Nivo aplikacije

79

79

BitTorrent: slanje djelova fajla

- Peer* pokušava da aktivira drugog *peera*
- Peer* postaje jedan od Top 4 drugog *peera* tako da drugi *peer* uzvraća
- Drugi *peer* postaje prvom jedan od Top 4

2: Nivo aplikacije

80

80

Video Streaming i CDN

- ❑ Prenos *streaming* video saobraćaja je glavni potrošač Internet kapaciteta danas
 - ❑ Netflix, YouTube, Amazon Prime: 80% rezidencijalnog ISP saobraćaja (2020)
- ❑ Kako doseći milijardu korisnika?
- ❑ Kako prevazići heterogenost korisnika (žični, mobilni, visoke ili niske brzine prenosa)?
- ❑ Moguće rješenje je distribuirana infrastruktura nivoa aplikacije

2: Nivo aplikacije

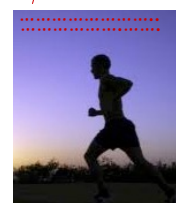
81

81

Multimedija: video

- ❑ Video je sekvenca slika koje se prikazuju konstantnom brzinom (npr 24 slike/s)
- ❑ Digitalna slika je matrica piksela koji se predstavljaju bitima
- ❑ Kodiranje je korišćenje redundanse u i između slika radi smanjenja broja bita koji se koriste za kodiranje slike
 - ❑ prostorno (u slici)
 - ❑ vremensko (od slike do slike)

Primjer prostornog kodiranja: umjesto slanja više vrijednosti iste boje šalju se dvije vrijednosti : vrijednost koja odgovara boji i broj ponavljanja

frejm i

frejm $i+1$

Primjer vremenskog kodiranja: umjesto slanja kompletnog frejma šalje se samo razlika između frejmova

2: Nivo aplikacije

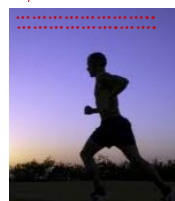
82

82

Multimedia: video

- ❑ CBR: (*constant bit rate*): video kodiran fiksnom brzinom
- ❑ VBR: (*variable bit rate*): video kodiran brzinom koja se mijenja u funkciji promjena prostornog i vremenskog kodiranja
- ❑ Primjeri:
 - ❑ MPEG 1 (CD-ROM) 1.5 Mb/s
 - ❑ MPEG 2 (DVD) 3-6 Mb/s
 - ❑ MPEG 4 (često korišćen na Internetu, 64 kb/s - 12 Mb/s)

Primjer prostornog kodiranja: umjesto slanja više vrijednosti iste boje šalju se dvije vrijednosti : vrijednost koja odgovara boji i broj ponavljanja

frejm i

Primjer vremenskog kodiranja: umjesto slanja kompletnog frejma šalje se samo razlika između frejmova

frejm $i+1$

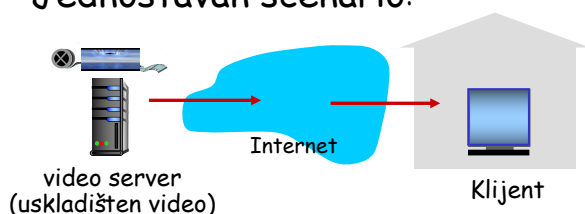
2: Nivo aplikacije

83

83

Streaming video

Jednostavan scenario:

Ključni izazovi:

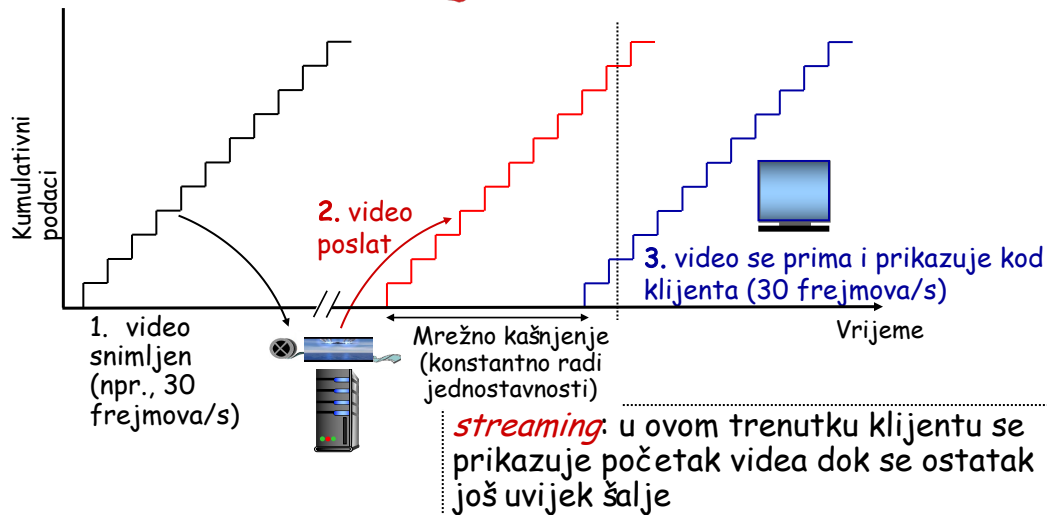
- ❑ Kapacitet mreže između servera i klijenta varira u vremenu saglasno varijaciji zagušenja u rezidencijalnoj mreži, pristupnoj mreži, jezgru mreže i video serveru
- ❑ Gubitak paketa i kašnjenje uslijed zagušenja će usporavati video i obarati kvalitet

2: Nivo aplikacije

84

84

Streaming video

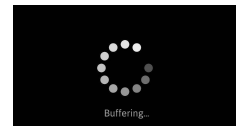
2: Nivo aplikacije

85

85

Streaming video: izazovi

- Kontinualno prikazivanje je izazov jer se mrežno kašnjenje mijenja tako da je na klijentskoj strani potreban bafer
- Drugi izazovi:
 - Klijentove interakcije (početak, pauza, naprijed, nazad,...)
 - Video paketi mogu biti izgubljeni što izaziva retransmisije

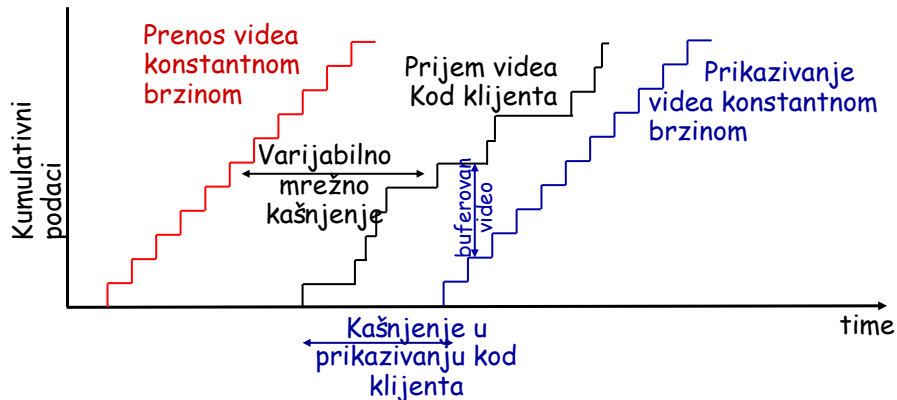

2: Nivo aplikacije

86

86

Streaming video: baferovanje

- baferovanje kod klijenta i kašnjenje prikazivanja kompenzuju mrežno kašnjenje i jitter

2: Nivo aplikacije

87

87

Streaming multimedia: DASH

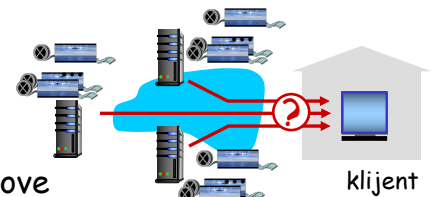
Dynamic, Adaptive Streaming over HTTP

server:

- dijeli video fajl na djelove
- svaki dio se kodira različitom brzinom
- različite brzine kodiranja su smještene u različite fajlove
- fajlovi se repliciraju u različite CDN čvorove
- **manifest fajl**: obezbjeđuje URLove za različite djelove videa

klijent:

- periodično estimira propusnost mreže između servera i klijenta
- konsultuje **manifest** zahtijevajući u jednom trenutku jedan dio video fajla
 - bira maksimalnu brzinu kodiranja koju podržava data propusnost mreže
 - može birati različite brzine kodiranja u različitim trenucima zavisno od propusnosti mreže, kao i različite servere

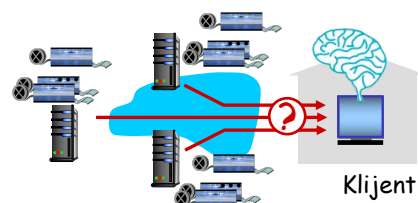
2: Nivo aplikacije

88

88

Streaming multimedia: DASH

- ❑ klijent određuje
 - ❑ kada se zahtijeva dio fajla tako da se ne isprazni ili ne prepuni bafer
 - ❑ zahtijevanu brzinu kodiranja (veći kvalitet znači veću potrebnu propusnost)
 - ❑ traženi dio fajla odnosno bira server sa većom propusnošću ili server do kojeg je manje kašnjenje

Streaming video = kodiranje + DASH + baferovanje prikazivanja

2: Nivo aplikacije

89

89

Content distribution networks (CDNs)

Kako slati video sadržaj izabran između mnoštva videa stotinama ili hiljadama simultanih korisnika?

Opcija 1: jedan, veliki mega server

- ❑ Jedna tačka otkaza
- ❑ Tačka zagušenje mreže
- ❑ Dugačak i vjerovatno zagušen put do udaljenih korisnika

Rješenje nije skalabilno!

2: Nivo aplikacije

90

90

Content distribution networks (CDNs)

Kako slati video sadržaj izabran između mnoštva videa stotinama ili hiljadama simultanih korisnika?

Opcija 2: smještati i slati kopije videa sa više geografski distribuiranih sajtova

- ❑ *enter deep*: smjestiti CDN servere duboko u mnogo pristupnih mreža
 - ❑ Blizu korisnicima
 - ❑ Akamai: 240,000 servera u radu u više od 120 zemalja (2015)
- ❑ *bring home*: manji broj (desetak) velikih klastera u POP-vima blizu pristupnih mreža
 - ❑ Kao kod Limelight

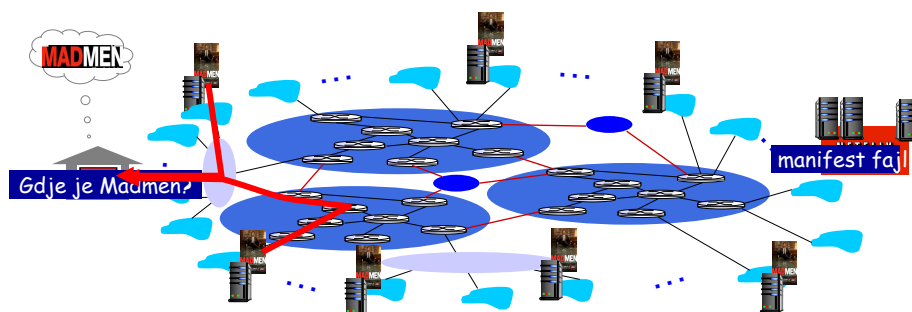
2: Nivo aplikacije

91

91

Content distribution networks (CDNs)

- ❑ smještaju kopije sadržaja na CDN čvorove
- ❑ Korisnik traži sadržaj, a od operatora dobija manifest
 - ❑ Koristeći manifest klijent dobija sadržaj najvećom mogućom brzinom
 - ❑ Može birati različite brzine ili kopije ako je mreža zagušena

2: Nivo aplikacije

92

92

Content distribution networks (CDNs)

OTT izazovi: Kako se "izboriti" sa Internetom?

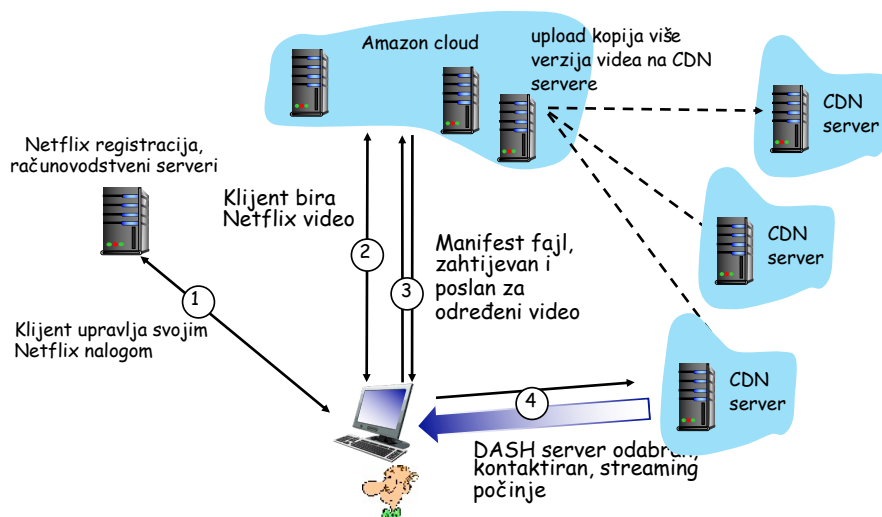
- Koji sadržaj smjestiti u kojem CDN čvorištu?
- Sa kojeg CDN čvorišta povlačiti sadržaj? Kojom brzinom?

2: Nivo aplikacije

93

93

Pristup CDN sadržaju: Netflix

2: Nivo aplikacije

94

94